

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmisziói havi folyóirat.

Felolós szerkesztő és kiadó

Scholtz Ödön evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihíez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona

Egyes szám ára 50 fillér

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

És monda Simonnak Jézus: Ne félj; ennek utána embereket fogsz. Lukács 5, 10.

Mindjárt ott a tengeren, közvetlenül a halfogás nagy csodája és Simon mély önmegalázása után, kijelöli az Ur a tanítványok jövő magasztos hivatását. Megnemesíti Pétert társaival együtt s meghagyja nekik, hogy ennek utána »embereket fogjanak.« Hálójuk az Evangélium s a tenger, melybe hálójukat ki kell vetni, a bűnös világ. Ha Isten igéjével bárhol és bármikor egy emberi szívhez férközünk, vagy ha csak az Irás egyetlen versét, egyetlen szavát egy szívbe olthatjuk: kivetettük a hálót. S ily értelemben nemcsak az igehirdetők, de az egész hívő gyülekezet kötelessége a hálót kivetni s embereket fogni. Aki látja, mint sodor a bűn árja fiatalokat s véneket magával — s ki nem látná ezt! — s nem veti ki utánuk a hálót, az nem teljesíti keresztény kötelességét. Ne engedd magad ezen kötelesség teljesítésétől sem félelem, sem testi kényelem által visszatartani. Ne engedj egy napot sem elmulni anélkül, hogy imádkozva nem nyulnál a háló után. Tudjuk, hogy az Ur utóbb mily nagy kegyelemre méltatta Pétert, mikor az első pünkösöd ünnepén 3000 lelket vont az Üdvözítő hálójába. S ki tudná megszámlálni, hogy hány lelket mentett még meg később? Ha mi csak egyetlen egy lelket menthetünk is meg a bűn tengeréből az üdvösség szent partjára, akkor se sajnáljuk a munkát s adjunk érte hálát Istenünknek!

Ur Jézus, ki kegyelemből utánunk is kivetetted hálodat s jószággoddal és irgalmaddal fogva ejtettél bennünket, könyörgünk hozzád,

tarts meg minket alázatosságban és szent Igéd iránti engedelmes-
ségben, hogy szét ne tépjük hálódát s ne usszunk ki ismét a bűn
háborgó tengerére. Add, hogy a hit és a keresztény fegyelem szent
hálóját a megmentettek biztos révpartjául tekintsük s fokozd ked-
vünket, hogy a hálót mind messzebb kivette, minél több lelket fog-
hassunk. Segíts Uram, hogy a zsidók, törökök és pogányok sokasága
is a bűn fertőjéből mielőbb a Te hajódba, az üdvösség földjére
meneküljön. Amen.

Ahlfeld Fr.

Haeckel és monizmusza a tudomány ítélő- széke előtt.

Azok között akik napjainkban a vallásnak és különösen a
kereszténységnek alapjában való megrendítését és megsemmisítését
üzték ki célul, nem utolsó helyen áll Jéna hirhedt természettudósa
Haeckel. „Welträtsel“ című művének népies kiadása rendkívül
olcsó ára miatt sok sok ezer példányban terjedt el s azokra kik
keresztény hitükben nem elég erősek s nem képesek Haeckel
állításainak és bizonyítékainak tudományos tarthatatlanságát fel-
ismerni, rendkívül káros sőt végzetes befolyást gyakorolhat. Az
erős hitűeknek azonban s olyanoknak, akik *tiszta* tudományos gon-
dolkodáshoz szoktak s nem fogadnak el minden hangzatos állítást
kész bizonyíték gyanánt, e mű nem árthat, sőt egyeseknek éppen
hasznára lehet, amennyiben megmutatja nekik, mily szegényes és
hiányos az, amit a kereszténység ezen híres ellensége a vallás
ellen fel tud hozni. Ezek bizonyára ezen érzelemmel teszik félre
Haeckel könyvét: „Hát ilyenek azok a férfiak, akiket széles körben
a felvilágosodás és igazság fáklyavivőiként dicsőitene? Hisz
fáklyájuk inkább füstöl mint világít s füstjük is csak fojtó, kelle-
metlen bűzt terjeszt!”

Komoly tudósok már ismételten rámutattak Haeckel állításainak
s különösen a monizmuszról felállított tantételének tudományos
tarthatatlanságára. Legujabban dr. *Chwolson* szentpétervári fizikustól
jelent meg egy könyv*), mely ugyanezt teszi s melynek erre vo-
natkozó felettel jelentős tartalmát, Haeckel és az ő monizmuszának
jellemzése végett, a következőkben röviden ismertetjük:**)

*) Prof. Dr. Chwolson: »Hegel, Haeckel, Kossath und das XII. Gebot.« Braunschweig,
Fr. Vieweg kiadása. Ára 1'60 M.

**) Lásd Dennert: Glauben und Wissen, 1906. évi 6. füzetét.

12 ik parancsolatként ezen tételt állítja fel a szerző: „*Ne irj soha olyasmiről, amihez nem értesz!*“ és csattanóan bizonyítja, hogy Haeckel e parancsolat ellen *fizikai* dolgokban igen nagyot vétett. Amit ugyanis Haeckel az „aether“-ről mond, azt Chwolson „tudományilag époly értéktelennek jelenti ki, mint egy gyermeknek dadogását“; minden előtt azonban behatóan fejtegeti Haeckelnek „substantia-törvény“-ét. Így nevezi u. i. Haeckel az *anyag* és az *erő* fennmaradásáról szóló törvénynek fogalmát, egy oly összefoglalást, amelyről a fizika mit sem tud. Chwolson bizonyítja, hogy Haeckel e fizikai törvényeket egyáltalában meg sem értette, sőt hogy még „az energia“-nak mainap oly fontos fogalmával sincsen tisztában; Haeckel „Welträtsel“ c. munkájából 21 fizikai tartalmú tételt idéz és kimutatja, hogy valamennyi hamis. A Thermodynamikának második, felette fontos főtételéről az u. n. „entropia-törvény“-ről sejtelve sincs Haeckelnek és annak dacára van bátorsága azt állítani, hogy a fizikának fel kell hagynia vele, mivel az a thermodynamika *első* főtételével ellenkezik. Chwolson kijelenti, ha a fizikus ilyent hall, „felháborodás, elkeseredés és az emberi józan észben való kételkedés“ fogja el. Kérdezi „mi birta Haeckelt arra, hogy oly hallhatatlanul blamirozza magát?“ (sich so unsterblich zu blamieren) s azt feleli: „A második főtételnek azért kell hamisnak lenni, mivel a monisztikus filozófiának rendszerébe be nem illeszhető és evvel ellenkezik.“

És ebben van Chwolson kutatásainak legnagyobb jelentősége, mivel itt nem egyes mellékes dolgokról, hanem a Haeckel-féle monizmus egész alapjáról van szó. Haeckel maga mondta, hogy monizmusza az ő mesés substantia-elvén alapul, amelylyel Du Bois Reymond nagy világrejtélyei (Welträtsel) közül hármát, (az erő és az anyag lényegét, az első mozgás és az öntudat keletkezését) meg is tud fejteni, — hogy hogyan, azt persze sohasem mondta meg, — sőt e „substantia-törvény“-t, monizmusza „vezérlő csillag“-ának nevezi. És most látjuk, hogy e „törvény“ összedől mint egy kártyavár és halljuk, hogy az ő föltalálója az odatartozó fogalmaknak leg-
elemibb ismeretével sem bír, úgy hogy Chwolson ama felette kemény ítéletet hozza: „Mindaz, amit Haeckel filozófiája „alapjá“-nak és „vezércsillag“-ának mond, teljesen hamis s félreértéseken alapul. Jaj annak a gymnazistának, aki az energiáról szóló törvényt ily mértékben hamisan magyarázná.“

Chwolson felette érdekes kutatását végül így foglalja össze: „Kutatásunk eredménye borzasztó — lehet mondani — hajmeresztő. Minden, de minden, amit Haeckel fizikai kérdésekre vonatkozólag, ezekkel kapcsolatban mond, magyaráz és állít, az hamis, félreértéseken alapul és a legelemibb kérdéseknek szinte hihetetlen nemismeréséről tanuskodik. Még ama törvényről is, melyet ő maga

filozófiája vezércsillagának proklamál, a legegyszerűbb iskolai ismerete sincsen. És ily tökéletes tudatlansággal felfegyverkezve, lehetségesnek tartja a modern fizika alapját, a kinetikai substantia-elméletet „tarthatatlan“-nak kijelentve azt állítani, hogy az emberi szellem egyik, tán legnagyobb vívmányává, az entropia-elvvel, vagyis a thermodynamikának második főtételével fel kell hagyni.“

Biz ritkán mondtak írónak joggal ilyesmit. Haeckellel megtörtént s evvel végérvényesen pálcát törtek felette.

Chwolson ezekután joggal von következtetést a „Welträtsel“ fizikai tartalmából ennek egyéb tartalmára és azt mondja: „Biztosan állithatjuk, hogy Haeckel ehhez hasonló viszonyban áll ama számos egyéb tudományággal is, amelyeket művében tárgyalt, vagy említett. És tényleg filosofusok kimutatták az ő ismeretelméletének felületességét és hogy Kantot és Spinozát meg nem értette, theologusok meg kimutatták theologiai dolgokban való tudatlanságát és lelkiismeretlenségét, Rüttimeyer és His viszont napvilágra hozták az ő embryologiai hamisításait. És hogy miként áll a dolog az ő saját kutatásmezején, azt mutatja az általam kifejlesztett Bathybius-ügy, ama híres ősnyalka (Urschleim) története, amelyet minden élőlény ősvé tett s szóval és képben behatóan tárgyalt, amíg Möbius ki nem mutatta, hogy itt kocsonyaszerű gipszpelyhekről van szó. Mit is mond Hensen fisiologus? — „Haeckelben soha sem bizhatunk!“

Chwolson e bátor kijelentése, amely miatt Haeckel és társai részéről bizony sok gáncsnak s gyanúsításnak lesz kitéve, sokakra nézve szabadulás lesz; ezekután ők is tisztán látják majd, hogy miként áll a dolog a Haeckel-féle atheisztikus monizmuszsal: Haeckel substantia-elve mint ábrándkép (Phantasiegebilde) megsemmisült, mindaz, amit Haeckel róla mondott, hamis.

A „Welträtsel“ éretlen s kritikát nem gyakorló olvasói, akik nem az igazságban, hanem a kereszténység ellen való pikáns ki-rohanásban lelik örömüket, biz ezután is, épúgy mint ez előtt Haeckelt mint a bölcsesség non plus ultráját fogják magasztalni, komolyan gondolkodó embereknél azonban ez a monizmusz, amely tudatlanságon, hamisításokon és durva gyanúsításokon épült fel, el van ítélve, sőt végérvényesen el van ítélve. Haeckel és monizmusza fölé Chwolson megsemmisítő szavát írják majd: „Egy század gúnyja s hahotája tulságos enyhe büntetés volna; nagyobb jár neki — a feledés! A „Welträtsel“ sirján senki nem hullat majd könnyeket“.

b. r.

Löhe és a neuendettelsai intézetek.

Irta : Bárdy Ernő.

Ha van valami az evangélium hirdetése mellett, a mi által a hitet ápolni és a keresztény szeretetet fejleszteni lehet, úgy ez leginkább a *kül-* és *belmisszió* nagyszerű tevékenységének, hatalmas és csodálatos módon megteremtett műveinek élénk és életet keltő megismertetése által érhető el. Mivel azonban a missziói tevékenység elválaszthatatlanul egybe forrott azoknak életével, a kik az Úr segítségével e téren működtek, szükséges mindenek előtt azon egyéniségeket szemügyre vennünk, a kik a hitnek hegyeket mozditó erejével sok ellenségeskedés, üldöztetés és csufoltatás dacára fáradhatatlanul működtek az egyház felvirágoztatásán, a misszió terén. Ily férfiak voltak Fliedner, Wichern és Löhe. Ez utóbbinak életét, munkáját és az általa létesített intézeteket akarjuk e rövid cikkben megismertetni.

I.

Löhe Vilmos 1808 február 21-én Fürth városában, Bajorországban született, hol atyja kereskedő volt. De kereskedő létére oly hitbuzgó és istenfélő volt, hogy élete igen mély hatással volt a gyermekekre. Ama régi kegyes szokás, hogy a család tagjai házi istentisztelet által is az örök élet vizéhez vezéreltessenek, a szülei házban még nagy becsben tartatott. Löhe édes atyja rendesen maga olvasott a szentírásból egy szakaszt s imádkozott az összegyűlt családtagokkal hol szabadon, hol egy imádságos könyvből.

Löhe édes anyja szintén igen kegyes vallásos asszony volt, de egyszersmind számos gyermekeinek szigorú nevelője is, kinek férjének korai halála után gyermekeinek, köztük egy nehézkes leány nevelésnek gondjai is vállaira nehezettek. Ő ezen nehéz feladatnak becsülettel megfelelt. A hálás fiu szép emléket állított édes anyjának az ő önéletrajzában.*) Ugyancsak ott elmondja, hogy őt mint 8 éves fiút egy szép októberi napon az iskolából haza hívták — egy hű cseléd nagy sietséggel vitte — édes atyjának betegágyához. Édes anyja, aki a többi gyermekkel a haladókó családfő ágyánál térdelve imádkozott, fölemelte a belépő fiút s kezét atyja hidegülő kezébe tevén, megfogadtatta vele, hogy tisztességes és istenfélő ember lesz és az atyai névre nem fog szégyent hozni.

Alig, hogy a fiú ezen fogadalmat elmondhatta, meghalt a szeretett atya, akinek kimulása eltörölhetetlen hatással volt a mélykedélyű gyermekekre.

*) Lásd: Deinzer, Löhe élete.

Ha igaz az, hogy sokszor a gyermek játékból is megtudhatni, hogy mi válik belőle, úgy ez Löhenél is beteljesedett. Nemcsak hogy testvérei körében játék közben sokszor mint pap lépett, hanem számtalanszor megmutatta, hogy már gyermekkorában szíve mélyéből vonzódott a papi pályához. Egyebek között nagy lelki gyönyörrel vett részt mint gyermek az úrvacsora kiszolgáltatásának ünnepélyes funkciójánál. A templom egyik sarkában meghúzodva várva várta, hogy a szereztetési igék elzengése után a 3-szori lélekemelő „Szent-szent“ (sanctus) dicshymnusa következék, amelyet a gyermek tele torokkal együtt énekelt az úrvacsorát élvező gyülekezettel.

Az iskolában, jóllehet azt nagy ellenszenvvel látogatta, szorgalmas és kitűnő tanuló volt. A dicséretet és megjutalmaztatást a szerény tanuló soha sem szerette hangoztatni. Anyja rendszeren csak későn értesült erről, mások révén. Ezen gyönyörű jellemvonása, hogy t. i. menten minden dicsvágytól egyedül Isten kegyelméből akart működni — csak persze szebben és még vonzóbban — kitűnik Löhe egész életéből.

Gimnáziumi tanulmányainak Nürnbergben való befejezte után, az erlangeni egyetemre ment, hogy ott papi hivatására elkészülhessen. A komoly ifjunak, aki már Nürnbergben mint gimnáziumi tanuló, társai körében missziói estéket rendezett, nem tetszett a legtöbb egyetemi hallgató szilaj és sokszor kicsapongó élete. Hasonló gondolkozású barátok körében elmélyedett a szentírás titkaiba, vagy missziói esték és bibliai magyarázatok alkamával forgatta az Úrtól nyert talentumát. Magaviselete ugyan sokaknak nem tetszett, különködőnek csúfolták, a ki ifjúságának szép idejét elrontja. De Löhe, akiben nagy lélek lakott s aki már akkor is Pál apostollal vallotta: »az Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok és az ő hozzámvaló kegyelme nem lett hiába való« — tántorithatlanul haladt a megkezdett uton. Mély hite mellett azonban ép oly mély és alapos tudományos készséggel bírt, úgy hogy ellenfeleit, barátai nagy gyönyörüségére, sokszor egy oda-vevett szóval el tudta némitani.

Még nagyobb buzgóságot fejtett ki az ifju Thimótheus, midőn 1830-ban kitűnő eredménnyel vizsgáfván, Kirchenlamitz nevű helységben vicáriussá (segédlelkészszé) lett. Dacára annak, hogy ott sokat betegeskedett, mégis csodálatra méltó munkásságot fejtett ki. Rendszerint reggel 5 órától egészen éjjelig el volt foglalva. Az igehirdetésen és vallásoktatáson kívül a hivek lelkipásztori gondozását is szíven viselte. Missziói estéket rendezett, ifjúsági egyesületeket alapított, népies elbeszéléseket írt, a Bibliát terjesztette, — röviden a belmisszió minden terén fáradhatlanul működött.

Nem is fogunk azért azon csodálkozni, hogy Kirchenlamitzban is akadtak ellenségei, a kik Löhét hűségese munkálkodása s tiszta, szeplőtlen élete miatt kérlelhetetlenül üldözni kezdték. Hiszen az evangéliumnak apostoli buzgósággal működő, hithű hirdetői a világ részéről sohasem nyertek más jutalmat; üldöztetés, halálos gyűlölet volt osztályrészük mindenkoron, a mint az Úr Jézus Krisztus maga mondotta: „Ha e világból valók volnátok, e világ szeretné azt, ami az övé, de mivelhogy nem e világból valók vagytok, azért gyűlöl titeket e világ”. Ján. XV, 19. Löhe ellenségei leginkább azon ütköztek meg, hogy ő pozitív (hithű) kereszténységet követelt, míg ők mint rationalisták a lutheránus egyház nagy kincseit, anélkül hogy megtekintették volna, eleve sutba dobták volt. S jöllehet hogy a maguk — a kereszténységgel mérőben ellenkező, a szentírást kijátszó, sokszor az ostobasággal határos — tanaik hirdetésére *föltétlenül szabadságot* követeltek, türelmetlenségük ezer nemeivel üldözték Löhét, kit orthodoxnak, „mukker”-nek csúfoltak és hasonló diszes cimekkel illettek. Működését gyanusították s nem nyugodtak, míg a mindenféle alaptalan vádakkal, nevetséges rágalmakkal illetett segédlelkésznek Kirchenlamitzból távoznia kellett. Löhe 1834 ben hithű, buzgó, templomlátogató híveinek nagy fájdmára, kik hatalmas predikációinak s gyönyörű írásmagyarázatainak hallgatására sokszor a körülfekvő falvakból is Kirchenlamitzba gyülekeztek, hivatalától elmozdított. Így kellett Löhének működése első helyét 4 évi áldásos munkálkodás után ott hagynia. Távozása annak a gyülekezetnek kebeléből, a hol oly nagy mérvben tapasztalt szeretetet és gyűlöletet s a melyre még később is oly nagy örömmel gondolt vissza, inkább diadalmenethez hasonlított. Hívei messzire elkisérték és érzékenyen bucsúztak tőle. Így kellett Löhének már korán a Krisztus keresztjét magára vennie. De azért nem szállotta meg őt türelmetlenség, sőt ellenségeiért imádkozva mindinkább alázatosabb lett és arra törekedett, hogy az Úr Jézus Krisztusnak még hívebben szolgáljon.

E szolgálatra elég alkalom kínálkozott, midőn még ugyanazon évben Nürnbergben talált alkalmaztatást, mint vicarius és később Altdorfban, Bertholdsdorfban és Merkendorfban mint helyettes lelkész. A nürnbergi lutheránusok nagy seregekben özőnlöttek az Aegidi templomba, hol Löhe különösen a délutáni istentiszteletek alkalmával sokszor két sőt három óra hosszágig predikált. Épp azokban az istentiszteletekben Löhe számos buzgó templomlátogató hívének tanusága szerint, mintegy varázserővel vezette ajkán csüngő hallgatóit az evangélium szent titkaiba, úgy hogy sokan ezen predikációk hatásáról, mély benyomásáról még egy évtized mulva is élénken megemlékeztek.

Működése ép úgy Nürnbergben, mint a fentemlített többi helyen, magától értetődőleg, sokaknak szálla volt a szemében. Buzgóságát, ernyedetlen fáradozását gyanúsításokkal, rágalommal jutalmazták ellenfelei. De mivel Löhe nem kereste a világ jutalmát, neki elég jutalom volt az, hogy az Igét hirdethette a szószéken, missziói estéken és számos iratban, ellenségeinek vad dühével nem sokat törődve.

1837. augusztus 1-én vonult be Löhe, egy néhány héttel azelőtt egybekelt fiatal feleségével Andreae Iónával mint rendes lelkész *Neuendettelsau*-ba, ahol élte végéig működött. Általa lett Neuendettelsau, az eddig ismeretlen bajorországi kis falu, világ-hírűve. Áldásos tevékenysége, igazi keresztény szeretete itt nemcsak termékeny talajra talált, hanem mintegy isteni parancsszóra megteremtette azokat a kül- és belmissziói intézeteket, amelyek most is oly virágzóan fejlődnek. Ezen művei Löhe kimagasló egyéniségének, hithű igazi lutheránus irányának bélyegét viselik magukon. Sőt bátran mondhatjuk, hogy Löhe az Istennek ama kiválasztott eszköze volt, a kire az Úr azon időben a sokat zaklatott *bajorországi* lutheránus egyház számtalan sebének gyógyítását bizta volt. Rendíthetetlen hitének szent tüze mindenütt gyújtott, a hol csak megfordult s oly hitet s bizalmat keltett másokban, hogy ők rá sem hederítve a sok ellenségeskedésre, gyűlöletre, mindég hűen követték vezérüket.

Kicsiny gyülekezete, a melynek minden tagját hiven gondozta, volt ugyan működésének kiinduló pontja, de áldást terjesztő tevékenysége sokkal nagyobb tért keresett és azt meg is találta. *Fliedner*nek a kaiserwerthi *diakonissza-intézet* alapítójának nemes példája — ki 1836-ban az első diakonissza-intézetet teremtette*) — lelkesítette Löhét, hogy hasonló művet létesítsen. S midőn 1848-ban *Wichern* Hamburgban sorompóba lépett *szeretelműveivel*, Löhe is eszméjének megvalósítása felé közeledett. Fenkölt magas reptű gondolkozása és mély hite, a szentírásban és az őskeresztény egyház irataiban való bámulatos ismerete mellett az egyház gyakorlati terén is oly szervező tehetségnek bizonyult, a milyenekkel az Úr csak ritkán ajándékozta meg szentegyházát.

Mindenekelőtt, hogy hithű lelkészekből és hivekből álló körnek biztos támogatására számithasson, 1850-ben megteremtette a „Die Gesellschaft für innere Mission im Sinne der luth. Kirche**”) című belmissziói egyletet, a melynek Löhe volt és maradt szellemi központja. 1854 március 9-én nyílt meg, magasztos ünnepély keretében, a neuendettelsau-i diakonissza-intézet, az ottani vendéglő első emeletén. Miután mindjárt kezdetben szűknek bizonyult a

*) Ezen cikk befejezése után *Fliedner* életrajzát hozzuk. *Szerk.*

***) »A lutheránus egyház szellemében vezetett belmissziói társaság«.

tér, még az évben hozzá kellett fognia egy új épület építéséhez. A szükséges költségeket az általa életre hívott »Lutherischer Verein für weibliche Diakonie« *) nevű egyesület vállalta magára, melynek eleinte Löhével együtt csak 14 tagja, 8 lelkész és 6 buzgó nő — volt, de a kik mindannyian a Krisztus szeretetétől áthatva a legnagyobb áldozatkészséggel embertársaik, hitsorsosaik testi és lelki nyomorán segíteni akartak.

Már 1854 október 12-én átköltözött a diakonissza intézet saját házába, a mely a falu mögötti legmagasabb helyen épült. A falu templomában tartott istentisztelet után az új, virágokkal és koszorúkkal ékesített épület fel lett szentelve és ünnepélyes módon rendeltetésének átadva. Az ünnepély egyszerű szeretetlakomával fejeződött be az új épület ebédlőjében, a melyre a gyülekezet *szegényei* nagy számmal mint vendégek hivatalosak voltak.

S imáron bátran, Istenbe vetett hittel fogott Löhe a munkához, a melynek körét a lehető legtágabbra szabta. Löhe eszményképe, az igazi diakonisszáról sokkal egyetemesebb, mint Fiedneré. Míg az utóbbi eleinte csak a betegápolást tartotta a diakonissza főfeladatának, addig Löhe már eleitől fogva a gyülekezetben, az iskolában, a házban s a betegágnál jelölte ki az igazi diakonisszának az öt megillető korlátok között, hatáskörét.**)

(Folytatása következik.)

*) »Lutheránus női diakonia-egyesület«.

***) Gyönyörűen rajzolja Löhe az igazi diakonissza képét, a midőn ezt írja: Ha festő volnék, úgy lefesteném a diakonisszát, hogy milyen legyen különböző életviszonyai között. Lefesténém mint hajadont az istállóban és — az oltár előtt, a mosókonyhában és — amint a meziteleneket az irgalmasság tiszta gyolcsába öltözteti, a templomban és — a betegápoló teremben, a mezőn és — amint a karban a háromszor szentet (das Dreimalheilig) a betegeknek pedig a »Nunc dimittis«-t éneklő, lefesténém az összes diakonissza-hivatásokat, de mindegyikben egy hajadont, nem mindég fátyolban, de mindég mint egyént. És miért? Mert egy diakonisszának a legkisebb s a legnagyobb dolgot tudnia és tennie kell, a legcsekélyebb dolog elvégzése miatt nem szabad szégyenkeznie s a legnagyobb női munkát nem szabad elrontania. Lábaival az alacsony munka porában és sarában állva, kezével a hárfán s fejével az áhitat és Jézus megismerésének napfényében, — így festéném őt az egész gyűjtemény címképére. S ezt írnam a kép alá: Mindenre képesítve van; dolgozik, imádkozik és énekel.

Labrador.

Képek a herrnhuti misszió munkaköréből. *)

Irta dr. Buchner K. misszióigazgató.

Egy juniusi napnak délutánja van. Londonnak, a nagy világvárosnak u. n. nyugatindiai révén vagyunk. Körülöttünk az élénk világvárosi élet sűrűg. Előttünk a rév sarkánál egy egyszerű három árbocos vitorlás hajó áll, melynek homlokzatán aranyozott olvasható betűkkel a neve: Harmony, — magyarul Egyetértés. A felirat körül több, az örökös jég hazájából való állat p. o. egy foka s egy jeges medve fából faragott képe látható. Elöl a hajó orrán egy szintén faragott angyal van, egyik kezében trombitával, a másikban könyvvel, melyen az ismert angyali szózatot: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, békesség a földön“ olvashatjuk. Ünnepi szint öltött magára a hajó. Tükörfényes az egész, a sárgaréz dísztmények villognak a tisztaságtól s különböző színű zászlók lobognak rajta mindenütt. A hajó hátsó részén tiszta fehér vitorlavászon van kifeszítve védelmül a nap és szél ellen. Öt óra van. Lassanként gyülekeznek a hajó fedélzetén; úgy 50—60 lehet a számuk, teához ülnek, melyet 6 óra körül istenisztelet keretében tartott bucsünnepély követ.

Vajjon milyen hajó ez? Hittérítőhajó, a mely az eszkimók s az európai szárazföld közt közvetíti a forgalmat. 1770 óta ez a tizenegyedik hittérítőhajója Labradornak. A fedélzetén a kimenő misszionáriusokon és a személyzetén kívül az összes részint a hittérítők ellátásához, részint az ottani kereskedelem vezetéséhez szükséges dolgok vannak elhelyezve.

Vezéreljen az Isten kedves hittérítő hajó! 1770 óta jár ide és oda s bár sok veszélyt kiállott, különösen az uszó jéghegyek közt s a fenyegető parti szikláknál, de Isten kegyelme mindedig megőrizte úgy, hogy sem hajótörést nem szenvedett sem alá nem merült. A Lloyd biztosító társaság csekély összeget számít a hajó biztosításaért, mert a társaság vezetői is meg vannak győződve, hogy a hajó Istennek különös kegyelme alatt áll!

Használjuk fel mi is a hajót s tegyünk rajta egy kis körültekintést Labradoron? Szolgáljon a rajta való utazás mindenkélett arra, hogy megismerjük a labradori misszió történetét. 1752-ben volt, hogy az egykori öreg cethalász, Erhardt testvér 4 más testvérral kikötött Labradorban, hogy az örömhirt az eszkimóknak

*) Ezen cikket a hamburgi Rauhes Haus igazgatójának *Hennig Márton* lelkésznek szíves engedelmével az általa kiadott: *»Taten Jesu in unserer Tagen«* című könyvből közlöm, melyet a Missziói Lapok 1. számában ismertettem. A cikket *Kovács Zsigmond* réti lelkész volt szíves lefordítani. *Szerk.*

saját nyelvükön hirdesse Nisbeth kikötő (most Fort Bight) partján állt az első békehírnökök házikója. Erhardt testvért azonban egy felfedező utazás alkalmával a vérszomjas pogány eszkimók kíséreléssel együtt meggyilkolták, házat pedig felgyújtották s ezzel úgy látszott, mintha a hittérítői munka lehetetlen volna ezen durva lelkű nép között. Szeretettel párosult erős hit kellett hozzá, hogy ez a munka újból kezdetét vehesse s az Ur gondoskodott róla, hogy ez meglegyen. Haven Jen volt az a férfiú, ki ezt a nehéz munkát újra felvette. Haven-dániai születésű volt s midőn 1848-ban Herrnhutba*) jött, az akkor ifjú gyülekezet buzgalma nem maradt reá hatás nélkül; szent lelkesedés fogta el, hogy a pogányoknak hirdethesse az evangéliumot. S midőn Erhardt testvér meggyilkolásáról hallott, egyedüli vágya ugyanezen eszkimók megtérítése lett. De türelemmel várt az Urnak hívó szavára. Hat évvel később meghívást nyert északra, de nem Labradorba, hanem Grönlandba. Engedelmisséggel tett eleget a meghívásnak s megkezdte munkáját. Már teljesen megbarátkozott azzal a gondolattal, hogy éltét itt tölti el, midőn egyszerre csak három ízben is csudálatos álma volt. Álmában egy szózatot hallott, mely így szólt: „Ezen a helyen te nem maradhatsz, oly nép közt kell az evangéliumot hirdetned, mely az Üdvözítőről még semmit sem tud.“ Isteni intésnek vette ezt s követte is. 1764-ben már Labradorban találjuk egészen egyedül, minden támasz nélkül, a mint minden félelmet megvetve, a Grönlandban megtanult eszkimó nyelven hirdeti az ígét. Biztosította az eszkimókat afelől, hogyha most csak látogatóképen van is náluk, eljön majd több testvérrrel, hogy vezetőjük legyen a életre vezérlő uton.

Ez az ígérete 1770-ben teljesült, a midőn a hittérítés Labradorban újra komolyan kezdetét vette. Nehéz, fáradságos munka volt, 30 évig majdnem minden siker nélkül. Ekkor azonban felragyogott az üdvnek napja a szellemileg tönkrement nép felett. Az eszkimók, vagy mint ők magukat nevezik innuitok (emberek) nyakas nép, mely csak lassan válhatott a hittérítés alkalmas talajává. Különös nehézséget okozott az is, hogy Labrador a világtól teljesen el volt szigetelve. Nem volt semminemű rendes összeköttetése a külvilággal. Hogyan juttathatták hát ide a hittérítőket? S miként láthatták el őket a szükséges dolgokkal? Mindez csak egy hittérítői hajó által történhetett meg. Hogy a testvérgyülekezet ilyenre szert tett, azt egy tagjai által 1741-ben Londonban alapított társaságnak köszönhetjük, mely feladatául tűzte ki, hogy az utazó hittérítőknek, kiknek utja Londonon

*) Aki a herrnhuti misszióról s annak alapítójáról többet akar tudni, annak ajánlom a kiadásomban megjelent: »Gróf Zinzendorf Miklós Lajos és a herrnhuti testvérgyülekezet« című füzetet. Ára bérmentes küldéssel 25 fillér. Suerkesztő.

keresztül vezetett szállást ad s őket utjokban támogatja. Ezen társaság, melynek teljes neve: The Brethren Society for the Furtherance of the Gospel among the Heathen (S. F. G.) 1770 ben átvette a labradori hittérítés gondozását, egy hajót vásárolt, melylyel hal és szörmeáru kereskedést kezdett, hogy ennek jövedelméből fedezze a hittérítés költségeit. Ezóta fáradhatatlanul és nélkülözéssel teljes küzdelmek közt munkálkodtak Labradorban a misszionáriusok s munkájuknak eredménye 6 misszió állomás lett, melyeknek egyikét azonban ismét fel kellett oszlatni.

De már közel értünk a parthoz s a környezet lebilincseli tekintetünket. A hőmérséklet az utolsó napokban állandóan süllyedt, sűrű köd borítja a tengert s a szolgálattelvő személyzetnek feladata, hogy körültekintő figyelmét mindenre kiterjessze. Mert nem ritkán megesik, hogy épen a parton ütődik össze a hajó uszó jéghegyekkel. Most oszlik a köd, előttünk egy óriási jéghegy, utána több kisebb. Kapitányunk ügyességének s az isteni segítségnek köszönhetjük, hogy mindegyiket szerencsésen kikerülhettük s az előttünk meredő partnak közelébe juthattunk. Északfelé a tengerpart, hol a hosszú szük földnyelveken nagy hegyek fehér csúcsai látszanak, festői szép. Elragadó látványt nyújt, amint egy körülbelül 3000 láb magas sziklalépcsőzet a tengerbe ereszkedik alá. Gyönyörű maga a tenger, amint a tajtékzó hullámok megtörnek a szárazföld kiálló szirtjein s a part körül fekvő számtalan szigeten. De minden puszta, alig van növényzet s az első tekintetre látjuk, milyen barátságosan Labrador, bár legszélsőbb északi csúcsa egyenlő magasságban van Szt.-Pétervár és Stockholmmal. S bár a tavasz május végén, vagy június elején kezdődik, mégis csak június vége felé olvad fel a téli fagy és akárhányszor még augusztusban is van uszó jég a partok mellett a szeptember pedig már ismét a tél közeledtét hirdeti. Nekünk utasoknak most még egy puszta, elhagyott szigetektől álló kis világon kell keresztülhatolnunk, mire messze elható taracklövések jelzik a parti lakosoknak a hajó megérkeztét. Még egy kanyarulat s szemünkbe tűnik a magas rudon lobogó angol zászló. Feltűnik a kis templom teteje, hajónk három üdvlövést tesz, melyre feleletül a szárazról három mozsár- és számos puskalövés hallatszik; a parton összegyültek pedig rázendítenek a „Jer dicsérjük Istent“ kezdetű énekre, melyet az eszkimók harsonákkal kísérek. A horgonyokat leeresztik — Labradorban vagyunk, a legdélibb állomáson, Hoffenthalban.

Nézzünk körül mindenekelőtt Hoffenthalban. Egészen a tenger mellett van a fából épült kis templom, melyet a tetőzeten lévő kis tornyon ismerünk meg; mellette van a hittérítőknek kétemeletes lakása, továbbá a kereskedelmi cikkek raktára s köröskörül vagy 40 alacsony viskója az eszkimóknak, többnyire fűvel fedve,

mig néhánynak deszka teteje van. Télen mindezt betakarja a fénylő hó annyira, hogy az alacsony eszkimó viskók alig láthatók. Ekkor aztán a kemény hóbavágott lépcsőkön kell leszállani a házikókba. Most azonban nyár van s bár közvetlen környezetünk puszta, a telepen kívül, ha az ember utána néz, a vad sziklák közt üde, illatos virágokat találhat, melyenről nekünk itthon fogalmunk sincs. Különböző illatos eprek virágoznak s érnek a sziklák közt. Ez az az idő, midőn az eszkimók a telepről elszoktak menni a környékre halászni, vadászni s éppen azért keveset találunk most közülök otthon.

Hallgassunk meg most egy hittérítőt, amint életéről, munkájáról egyet-mást elbeszél. Messze hazájától, nélkülözve minden segítséget melyet az nyújthatna, Labradorban teljesen magára van utalva. Ő nemcsak lelkésze, pásztora, tanácsadója híveinek a lelki dolgokban, hanem éppen olyan mértékben kézműves, pék, kovács, asztalos, mechanikus; — neki minden dologban otthonosnak kell lennie s tanácssal kell szolgálnia. Az első, a szellemi munkálkodás, leginkább télnek idejére esik. Ekkor maga köré gyűjti az eszkimó gyülekezetet, mely nyáron különféle állatok összefogdosása végett mindenfelé eloszlik. A nyarat arra használja fel a misszionárius, hogy az élet fentartásához szükséges különböző dolgokat rendbehozza. Megműveli a kertet, kijavítja az épületeket; — szóval mindent rendbehoz, úgy hogy kényelemtől s tunyaságról szó sem lehet nála. Segítségére van a kereskedést vezető másodtestvér, kinek tiszte, kötelessége bizonyos tekintetben még nehezebb mint magáé a hittérítőé. Ő az eszkimók által halászat, vadászat alkalmával elejtett zsákmányt, nevezetesen a halakat, halzsirt és a bőroket átveszi s ezért élelmi cikkeket s más az élethez szükséges dolgokat ad nekik, minek révén az eszkimókat kevésbé kedves oldalukról is megismeri.

(Vége következik.)

A Lipcsei Misszióról.

(Évi ünnepély és közgyűlés.)

Misszióink évi ünnepélyét és közgyűlését 50 éves szokása szerint ez idén is a pünkösd utáni héten tartotta Lipcse városában és pedig a következő, a tamul misszió 200 éves jubileumának fényétől megaranyozott keretben: Junius 5-ikén este **előünnepély**, melyen *Hölscher* lipcsei lelkész, *Ihmels* lipcsei theol. tanár és *Handmann*, kiérd. missziói esperes szólalt fel; junius 6-dikán délelőtt **ünnepi istentisztelet** a híres Szt.-Miklós-templomban, melyen az **ünnepi prédikációt** *Horn* neu-strelitzi udvari lelkész tartotta Apost. Cselek. 15, 36. alapján; ezt követte *Schwartz* missziói igazgatónak

az 1905. évről szóló jelentése és cand. min. *Hübenernek* Indiába való *ünnepélyes kiküldetése*, melynél a kibocsátó beszédet János 20, 21—23 alapján *Ihmels* tartotta, ki a kiküldöttet, édes atyjával együtt kézzrátétellel meg is áldotta. Ugyanez nap délután a Szt.-János templomban **jubileumi ünnepet** ültek, melyen *Hoppe*, hildesheimi generalszuperintendens I. Corinth. 1, 21—25 alapján tartott *bibliai előadást*, *Jakob* felső-lausitz-i vend lelkész pedig *Ziegenbalg* Bertalan mint az evangéliumi misszió atya felett mondott *emlékbeszédet*; ezen az ünnepélyen adták át a különböző oldalról küldött *üdvözlőleveleket* is. A dr. *Pank* elnöklete ala tartott **estéli gyűlésen Fröhlich** és Kanig misszionáriusok beszéltek, amaz a tamul, emez a wakamba misszióról. A jubileumi ünnep miatt a **közgyűlést** június 7-dikére kellett tenni; részt vett benne a missziói kollegiumon kívül 41 követ, köztük 6 nem németországi u. m.: Schéele svéd püspök, továbbá 4 oroszországi lelkész és a magyarhoni ág. hitv. ev egyh. dunáninnyi kerületének püspöki megbízás folytán való képviselője, Schmidt K. J. pozsonyi lelkész.

Ezen kereten belül érdekes és lelkesítő szónoklatok, mély gondolatokkal telt és tanulságos adatokban bővelkedő előadások hangzottak el, melyekből itt tér szűke miatt, sajnos, csak igen rövid kivonatot közölhetünk. Így az *előünnepélyen* Höischer arra mutatott rá, hogy az első lutheri misszionáriusoknak Indiában való partra szállása az evangéliumi egyház történetében új fejze- tet jelez, a mennyiben egyházunk akkor ébredt a pietizmusz ha- tása alatt azon tudatra, hogy a misszionálás neki is *kötelessége*, a mit a reformáció és az orthodoxia korában még nem ismertek fel oly világosan. Ihmels ugyanitt azt hangsúlyozta, hogy a *theo- logiai fakultásoknak kiváló dicsőségét képezi*, hogy ilyenén t. i. a hallei fakultáson ébredt fel újra a missziói élet s hogy a misszió és a theologiai tudomány barátságos összeköttetése mindkettőnek csak javára lehet: a misszionáriusoknak alapos kiképzést biztosít, a theologiai tudománynak pedig üdvös indításokkal szolgál.*) Az *ünnepi istentisztelet* szónoka az említett alapigéket a lipcsei misz- zió munkásságára vonatkoztatva, azt mondá: Jubileumok legye- nek hálaadó, bűnbánati, imádságos és mobilizáló napok s azért ama páli „megtérvén jer látogassuk meg“ et. — A (ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισπεύωμεθα) jubiláló tamul-missziónk számára mint apostoli jel- szót állította oda, melyben kettős felszólítás van u. m.: Jertek, lássunk ismét a *szeretet* munkásságához, mely a szűk körből a tágabb térre visz és jertek, lássunk ismét a *hit* munkásságához, mely a mélységből a magasságba száll. — Schwartz igazgatónak elvi tekintetben is igen tartalmas *évi jelentéséből* kiemeljük a követ- kezőket: **Indiában** a pestis és cholera igen megnehezítette a missziói munkát, nevezetesen mivel e miatt az iskolákat is be kellett több ízben zárnai. Hozzájárult az éjszaki vidéken uralkodó éhínség, délen pedig a drágaság, amin missziónk nemcsak a bennszülött missziói szolgálóknak adott drágasági pótlékkal igyekezett segíteni, hanem az inségeseknek nyújtott *munkaalokkal* is: kutakat ásat- ván velük, falakat építtetvén s kokuszszálakból köteleket készít.

*) Ajánljuk e gondolat igazolására azon pompás cikksorozatot, melyet lic. *Stosch* közölt a Warneck-féle »Allgemeine Missionszeitschrift« 1902. évi 1.—5. számában e címen: »Vermag die Mission der theologischen Wissenschaft einen Ertrag zu bieten?«

tetvén, a miből 42 ezer márka külön költsége támadt. Dacára e segítségnek mégis 300 többnyire munkabíró férfiú vándorolt ki tamal gyülekezeteinkből, 270 keresztényt pedig erkölcsstelen magaviselet miatt ki kellett zárni. De azért a lélekszám 21200ról mégis felszállt 21500-ra, a mennyiben 559 pogánykeresztelés történt s az év végén még vagy 300 katechumenus is volt. *Örvedetes haladás* jele, hogy a bennszülöttek *egyházi járuléka*i folytonosan emelkedőben vannak; hogy Pandúrban egy Németországban külön e célra tett alapítvány segítségével *földművelő iskola* nyílt meg és hogy a női misszióban Sandegren misszionárius vezetése alatt most már 13 erő működik.

A wakamba-misszió még mindig a régi, sokszor panaszlott *terméketlenségben* szenved. Ennek a kifolyása, hogy végre feladták az elsőnek ottan alapított állomást, Jimbát, — a mi azonban nem akar a wakamba-misszió abbahagyásának a kezdete lenni. A wakambák összes lélekszámát különben a legujabb számítások szerint 200 ezerre tehetjük. — **A dzsagga misszióban** 95 pogánykeresztelés volt; van 128 katechumenus, a keresztények lélekszáma 529, az istentiszteletet 3700-an látogatják igen szorgalmasan. Nagyon dicséretes a dzsagga-keresztényeknek erkölcsi magaviselete is, különösen a tekintetben, hogy a monogamiát megbecsülik. *A dzsagga-irodalom* ismét szaporodott egy a Bibliát ismertető kis művel, melyet Raum misszionárius szerkesztett. Az őszszel a Mosiban működő Seesemann tanítónő mellé a rigai diakonissza-intézetnek egyik nővére fog menni, a ki jelenleg a berlini orientális szemináriumban tanulja a kizuahéti nyelvet.

Misszióink **financiális helyzete** 1905-ben elég kedvező volt; nem számítva az 1903. évi deficit törlesztésére adott körülbelül 100 ezer márkát, az összes *rendes évi bevétel* 553400 márka volt, az összes kiadás 544075 m. Ezen adatokat kiegészítette a közgyűlésen *Hilbert* lipcsei kereskedő és egyleti számvivő még a következőkkel: *Szászországból* az összes bevételnek több mint egy harmada, azaz 261547 m. folyt be, Bajorországból 106995 m., Hannoverből 47318 m., Mecklenburg-Schwerinből 40362 m., *Magyarországból* csak 2060 m., tehát körülbelül 300 márkával **kevesebb** mint 1904-ben, ami annál megszégyenítőbb, ha azt halljuk, hogy *Oroszországban* élő hittestvéreink, dacára jelenlegi rengeteg nagy szorultságuknak, mégis 62 ezer márkát küldtek most is Lipcsébe. Az összes évi bevételből 16561 márka a *női misszióra* szóló adomány volt. Indiára 320708 m., a wakamba-misszióra 46580 m., a dzsagga-misszióra 109725 m. kiadás volt.

A közgyűlésen egyhangúlag kimondatott, hogy az osztrák ág. hitv. ev. főegyházi tanácsnak, mint a lipcsei misszió hathatós pártfogójának is megadassék a gyűlésen való szavazati jog. Ugyanezen gyűlésből sürgőnyileg üdvözölték a dán királyt, kinek egyik öse a trankenbári missziót életre hivta. Még megemlítendő, hogy ezen ünnepélyek alatt összesen 1875,38 márka offertorium folyt be misszióink számára. Végül pedig ideiktatjuk még a Lipcsei Misszió három működési tereére vonatkozó statisztikai kimutatást, mely az 1905. év végén való állományt tünteti fel:

Egyházi szemle.

Belföld.

— **A dán-hallei misszió** 200 éves jubileuma hazánkban sem mult el nyom nélkül. **Ágfalván** az ország minden részéből összesereglett lelkes misszióbarátok jelenlétében július 3-án este 8 órakor jubileumi istentisztelet volt. A nagy templomot szinig megtöltő ájtatos gyülekezethez *Beyer Theophil* kőszegi lelkész intézett a 106-ik zsoltár 47. verse alapján ünnepi szent beszédet, míg az oltári szolgálatot *Albrecht* Géza nagyszombati lelkész végezte. Istentisztelet után *Schmidt* K. J. pozsonyi lelkész az elsötétített templomban nagyhatású előadást tartott a lutheránus misszió keletindiai munkatéréről, melyet *Kowarik* M. diakonus vetített képekkel illusztrált. A Lipcsei Misszió jubileumi alapjára beszedett offertorium 35 K 05 f.-t eredményezett. — **Pozsonyban** a pünkösdi hétfői szokásos missziói istentisztelet ezidén a luth. tanulmisszió jubileumi ünnepévé alakult. Az ünnepi beszédet *Schmidt* K. J. lelkész tartotta, aki a Lipcsei Misszióval való összeköttetésünket kezdeményezte s aki ritka buzgósággal fáradozik, hogy hivei körében a missziói érzéket mindinkább felkeltse. A beszéd alapigéjeül a pünkösdi hétfői epistolát választotta s a missziót a pünkösdi fényébe helyezve kimutatta, hogy 1. a pogányokra is kiöntetett a Szent Lélek, 2. azért rajta kell lennünk, hogy a Szent Lélek birtokába juthassanak s örvendhessenek neki. Természetes, hogy beszéde keretében ugy a luth. tanulmisszió 200 év előtt történt alapításáról, mint ezen misszió eddigi fejlődés történetéből minden tudnivalót közölt hiveivel s végül áttekinthető kimutatást terjesztett eléjük a Lipcsei Misszió jelenlegi állapotáról. A szent beszéd ezen szavakkal végződött: Az Ur velünk van! Az Ur akarja! Azért szent nevében *előre!* Az offertorium 77 K 50 f. volt. Azonkívül az év első felében 240 K 88 f. missziói adomány folyt be *Schmidt* lelkésznel, mely összegből 9 K a neuendettelsai luth. missziónak volt számvá, míg a többi 231 K 88 f a Lipcsei Missziónak küldetett. — Egyetemes gyámintézetünk e. elnöke Gyurácz Ferenc püspök ur közbenjárására a dunántúli, bányai és tiszai kerületek püspökei biztosították volna az utiköltséget, hogy egyházunkat a dán-hallei luth. misszió 200 éves jubileumán Lipszében képviseljem, e nemes elhatározás azonban későn érkezett tudomásomra. Egyházunk ennek dacára nem maradt az ünnepélyen képviselő nélkül. *Schmidt* K. J. pozsonyi lelkész társ az „*általános lutheránus conferencia*“ ügyében ugyanakkor Lipszében volt s így dr. *Baltik Frigyes* dunáninneni püspök ur megbízásából tolmácsolhatta hazai egyházunk üdvözlését a jubiláló misszió-egylet előtt. Kivánatos volna, ha a kilátásba helyezett utiköltség állandósíttatnék s évenként képviselhetné valaki egyházunkat a Lipcsei Misszió közgyűlésén.

— **A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület** *rendes* tagjaiul újabban a következők jelentkeztek: *Pálmay* Lajos lelk. Győr, *Gindl* Márton lelk. Szomolnok, *Nitsinger* Pál tanító Pozsony, **41.** *Böhm* Richárd lelk. Balf, br. *Podmaniczky* Pál theol. Pozsony, *Breyer* Jakab lelk. Medgyes, *Ziermann* Lajos lelk. Pinkafő, dr. *Schneller* Aurél ügyvéd Kőszeg, *Mihalovics* Samu lelk. Bér,

Wagner Gusztáv Adolf lelk. Ujverbász. — Ismételten kérem mindazokat, akik még csatlakozni akarnak, jelentkezésre. E szám megjelenésével egyidejűleg megkérem báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő urat, hogy terjessze tavaly benyújtott alapszabály tervezetünket az idei egyetemes gyűlés elé, megerősítés végett. Ha ez megtörtént még ez év végén szervezkehdhetünk s jövő évre megkezdhetjük Isten dicsőségére a szent munkát.

— **3 millió korona.** Apponyi Albert gróf, kultuszminister báró Bánffy Dezsőhöz, mint a prot. „közös bizottság“ elnökéhez, leiratot intézett; melyben a miniszter a többek között a következőket mondja: „Hajlandó vagyok a magyarországi ev. ref. és ág. hitv. ev. egyházaknak az 1848: XX. törvénycikk 3. §-a értelmében leendő állami segélyezése fedezéseül *első sorban az egyházi adózás rendezésére, illetőleg a hívők fej- és vagyoni adózásban mutatkozó túlterhelésének megszüntetésére, az egyházi közigazgatás költségeire s az országos lelkészi nyugdíjintézet segélyezésére, tárcám költségvetésében, az eddigi dotációkon felül évenként 3 millió korona segélyt rendszeresíteni* akképp, hogy ebből 1 millió már az 1907. évi költségvetésbe vétessék fel, egy további millió az 1908. évibe, az 1909. évi költségvetésbe pedig már az egész három millió. Hajlandó vagyok továbbá hozzájárulni ahhoz, hogy ez az újabb, összesen évenként 3 millió államsegély külön törvényben biztosittassék a nevezett egyházak részére. Ugyanez a törvény azt is tartalmazná, hogy a nevezett egyházak számára az 1904. évi költségvetésben „*egyházak segélyezése*“ címén fölvetett tételek a törvényhozás által a jövőben leszállíttatni nem fognak. Ezek az intézkedések, a melyek nem zárják ki az említett költségvetési tételeknek a szükséghez képest való emelését, lehetővé fogják tenni, hogy a protestáns egyházak egyéb kulturális szükségleteiket is, a mennyiben azok az 1848: XX. törvénycikk szándéka alá vonhatók, hivaik túlterhelése nélkül fedezhessék“. Az állami dotáció ezen nagymérvű és törvényben biztosítandó felemelését, mint jogos követelésünk részbeni teljesítését, örömmel fogadhatjuk, amennyiben azt autonómiánk korlátozása nélkül nyújtja felénk a kormány. Csak arra kell gondosan ügyelnünk, hogy a kilátásba helyezett segély *tényleg* a kormány által megjelölt célra, u. m.: *az egyházi adózás rendezésére, az egyházi közigazgatás költségeire és az országos lelkészi nyugdíjintézet segélyezésére fordíttassék, anélkül, hogy az ezen célokra az eddigi államszegélyből folyósított tételek elvonatnának.* Mivel pedig a miniszteri leirat szerint maguknak a ref. és evang. egyházaknak kell jelezniök, hogy mennyire tartanak ezen újabb 3 millió államsegélyből külön-külön igényt, vigyázzunk, hogy az osztozkodásnál szegény evangélikus egyházunk a gazdag református egyházzal szemben, a rövidebbet ne huzzal — Mi részünkről ezen felemelt államszegélynek főkép azért örülünk, mert minél inkább csökken azon teher, melyet hivaik egyházi és iskolai *adó* alakjában viselnek, annál inkább remélhetjük hazai egyházunkban a bel. és külmiszió szent ügyének fellendülését.

— „**Tanári fizetés, korpótlék és nyugdíj**“. Ezen cím alatt az egyet. theol. akadémia most megjelent évkönyvének 6. és 7. lapján ezeket olvassuk: „ . . . Szinte szégyenletes jelenség, hogy ugy fizetés, mint korpótlék és nyugdíj dolgában ma már nemcsak

a középiskolai, hanem az állami felsőbb leányiskolai tanárok is sokkal rendezettebb anyagi viszonyok között élnek, mint p. o.: épen az *egyetemes ev. egyház theol. akadémiájának tanárai*. Egy felsőbb leányiskolai igazgató teszem azt itt Pozsonyban 5800 K nyugdíjjal ment nyugalomba, — a theol. akadémiai igazgató és tanár ellenben 30 évi szolgálat után, munkaképtelenség esetén ma csak 3200 K nyugdíjra tarthat igényt. . . . *Korpótlékunk* pd. még egy fillér sincsen. Reményljük azonban, hogy az 1848. XX. t.-c. fokozatos végrehajtásával reánk is jobb idők derülnek, hogy vezető és döntő köreink, *nemcsak a szoros értelemben vett egyházi, hanem az iskolai szükségletekre* is kiterjesztik kegyes figyelmüket és jóakarukat. Igaz, a jóakaratsnak némi jele volt, hogy 1905-ben az 5 rendes tanárnak 300 K drágasági pótlékot juttattak — de sajnos, a mult évi egyetemes gyűlés, még ezt a **szereány, theol. tanárokkal szemben valóban alamizsnafalatot is megsokallotta** és leszállította s hozzá oly időben, amikor a *drágasági viszonyok* nem hogy javultak volna, de sőt *rasszabbodtak*. E sorokra vonatkozólag a következő kérdéseink vannak: 1. Különbség van-e a pozsonyi s többi theol. akadémiánk (!) tanárai között, kik egyházunkat velük egyenlőképen szolgálják, de akiktől, — bár szintén nincsenek az állami felsőbb intézetek tanáraival egyenlően díjazva — e panaszt ily helyen s ezen a hangon eddig még nem hallottuk? 2. Miért hasonlítják magukat fizetés, nyugdíj és korpótlék dolgában mindég az állami közép- és felsőbb tanintézetek tanáraihoz, nem pedig a lelkészekhez, a kiknek köréből kikerültek s a kikkel ugyanazon *szegény* egyházat szolgálják? 3. Megfeleltek-e arról, hogy a lelkészek, sőt a püspökök nyugdíja nem „30 évi szolgálat után“, hanem csak teljes munkaképtelenség esetén, ugyanazon nyugdíjintézet részéről, az övékének csak $\frac{1}{4}$ részét teszi, korpótlékuk a lelkészeknek sincsen, drágasági pótlék címen pedig — jöllehet a drágasági viszonyok nemcsak Pozsonyban, hanem az egész országban rosszabbodtak — még csak „alamizsna falatocskára“ sem számíthatnak? 4. Valjon „a theol. akadémia“ tanárai nem *szoros értelemben vett egyházi szolgálk-e* s nem volna-e helyes, méltányos és igazságos, hogy ügyes bajos dolgaik bajtársaikkal együtt intéztessenek el? 5. Nem gondolják-e, hogy nekik, mint a Krisztus szolgálói nevelőinek a szerénységben, megelégedettségben és türelemben első sorban kellene jó példát adniok? **B . . . f**

— **Rekord.** „Tiszteletbeli unitárius“ theol. akadémiai tanáraink száma ismét szaporodott. Az unitárius Dávid Ferenc-Egylet ugyanis ujabban Kovács Sándor theol. akad. magántanárt, a „hazai négy *evangelikus* egyházkerület közlönyének“ szerkesztőjét tiszteletbeli tagjává választotta. E választás ujjab „pecsétje annak a benső testvéri viszonynak“, amely az unitárius egyház és pozsonyi theol. akadémiánk néhány tanára között fenáll. Mit szól hazai négy *evangelikus* egyházkerületünk ezen „benső viszonyhoz“?

— **Valláserkölcsi alap.** Dr. Barkóczy Sándor báró, miniszteri tanácsos az országos középiskolai tanáregyesület jul. 3-án tartott közgyűlésén nagy feltűnést keltő beszédet mondott, melyben azt hangsúlyozta, hogy nálunk is *az egész társadalomnak s az egész oktatásügynek az egyedül helyes alapra, a valláserkölcsi alapra kell helyezkednie*. Barkóczy ezen valláserkölcsi alap alatt *az igaz és helyes értelmzett kereszténységet érti, mely már 900 éve nevelőnk*. Az ezen

valláserkölcsei alapon való tanításban látja a hitfelekezeti iskoláknak nagy előnyét s kijelenti, hogy ezen elvet „az állami és más nem hitfelekezeti iskolákban is értékesíteni kell”. — Képzeltető, hogy ezen beszéd ellen a zsidó és szabadkőmives-sajtó milyen riadót fujt s hogy az ezen oldalról, még a parlamentben is interpelláció tárgyát képezte. — Feltéve, hogy Barkóczy a „helyesen értelmezett kereszténység” alatt, „mely már 900 éve nevelőnk” **nem a katolikus felekezetiséget, hanem a kereszténységet mint eszményt érti,** — mi ezen kijelentését csak helyeselhetjük. Bizony itt az ideje, hogy a mi nagy áldozatok árán fentartott minden rendű és rangú evangélikus iskoláink is, ne csak név szerint legyenek ilyenek, hanem hogy azokban is mindinkább az egyedül helyes alapon, a valláserkölcsei alapon, az igaz és helyesen értelmezett kereszténység, tehát az *Evangélium* szellemében folyjon a tanítás. Nagyon is megszívlelendő gróf Apponyi Albert kultuszminiszternek az interpellációra adott válasza: *„A kormány nem fogja megtagadni azt a történeti tényt, hogy hazánk és az egész Európa civilizációja a kereszténységen épült fel,* másrészt azonban a felekezetiség kinövésének az iskolába való bevitelét nem engedi meg.“

— **Dianiska András**t, Lőcse f. é. január 2-án elhunyt nagynevű lelkészét, a belmisszió buzgó úttörőjét hazai evang. egyházunkban, kinek életrajzát a „M. L.” 1. számában közöltük, most képben is bemutatjuk olvasóinknak.

Nemes vonásaiból az a szeretettel párosult szelidség ragyog felénk mely egész valóját áthatotta s melylyel Máté 5, 5 értelmében Isten országa érdekében oly jótékony befolyást gyakorolt környezetére. Itt említjük meg, hogy Herrmann Gusztávtól nem 200—200 koronát eszközölt ki kórház és árvaház részére, amint az lapunk 1. számában hibásan szedve volt, hanem mindegyik intézetre egyenként *kétszázezer koronát.* — Dianiska utódjává Illgen Antal gyönki lelkész választotta a lőcsei gyülekezet. Szívből kívánjuk, hogy Dianiska nyomdokain haladjon és Isten áldása kísérje egyházunk e fontos helyén működését!

— **Tomcsányi páter az érettségin.** Nagy feltűnést keltett annak idején, hogy gróf Apponyi Albert kultuszminiszter a szolnoki állami főgimnáziumhoz Tomcsányi Lajos jezsuita páttert küldte ki az érettségire kormánybiztos gyanánt. Eltekintve attól, hogy Tomcsányi páter az ecclesia militans egyik prototipikus képviselője, a jezsuita-rend Magyarországból ki van tiltva, s így egy jezsuitának állami szolgálatba való kiküldetése, egyenesen törvénybe ütköző cselekedet. Mivel eddig még egy kultuszminiszter sem küldött ki jezsuitát megbízottja gyanánt, az eset a többi keresztény vallásfelekezet direkt kihívása s nem egyeztethető össze

Apponyinak fenti helyes kijelentésével, hogy a „felekezetiesség”
kínövéseinek az iskolába való bevitelét meg nem engedi.“

— **A pozsonyi diakonisszá anyaház** fejlődésének jelentős forduló-
jához jutott. Az eddigi főnöknő, kit annak idején a gallneukircheni
(Ausztria) anyaház engedett át ifjú intézetünknek, nyugalomba
vonulván, új főnöknő után kellett nézni s ezen az intézet vezeté-
sére és fejlődésére oly nagy jelentőségű állásra most egy a köve-
telményeknek mindenben megfelelő hazai erőt sikerült megnyerni.
Az illető Billnitzer Matild nővér, Bárdy Ernő mezőberényi lelkész
nővére, aki évek előtt a neuendettelsau luth. diakonissza anyaház-
ban nyerte kiképeztetését s eddig annak kötelékébe tartozott, de
nevezett anyaház engedelméből már hosszabb idő óta a pozsonyi
anyaházban működött. Most a pozsonyi konvent július 1-én tartott
közgyűlésén Billnitzer Matild nővért a pozsonyi anyaház főnöknő-
jévé választotta, a neuendettelsau anyaháznak pedig azon leköte-
lező szivességeért, hogy Matild nővért minden ellenérték nélkül,
teljesen önzetlenül átengedte anyaházunknak, hálás, meleg köszö-
netet mondott. Az új főnöknő a pozsonyi nagy templomban július
15-én az istentisztelet keretében lett hivatalába ünnepélyesen
bevezetve s az ünnep jelentőségét emelte, hogy ugyanakkor négy
a diakonissza szolgálatra jelentkező hajadon is felvétetett a próba-
nővérek sorába. A fiatal próbanővérekhez Lukács 12, 34. alapján
szólt az istentiszteletet végző lelkész, az új főnöknőnek pedig a Róm.
12., 8 ban foglalt apostoli útmutatást kötötte lelkére. A lélekemelő.
ünnep az összes nővérek közös úrvacsora vételével végződött.
Adja az ég, hogy az egyházunkra oly nagyjelentőségű pozsonyi
diakonissza-anyaház új főnöknője vezetése alatt fokozott fejlődés-
nek induljon.

— **A Gusztáv Adolf-egylet** és hazai ág. h. evang. egyházunk
között úgy látszik, ezidén élénkebb személyi érintkezés fog kifej-
lődni. A dunántúli egyházkerületi gyámintézet elnöke, Löw Fülöp
locsmáncsi lelkész, július 2-tól 4-ig részt vett a lipcsei főegylet
Reichenbach városában tartott közgyűlésén, hol több mint 3000
hítsorsos előtt beszédet tartott a magyarországi evang. diaszpóra
nehéz helyzetéről. Nagyrészt az ő befolyásának köszönhető, hogy
ezen főegylet a rendelkezésére álló 87000 márkának csaknem egy
tized részét, 8300 márkát, magyarországi szegény gyülekezetek
segélyezésére fordította. Megható lehetett az a jelenet is, mikor
Löw azon előkelő család előtt, melynél el volt szállásolva, egy
szegény, beteg, kegydíjon tengődő magyarhoni ev. lelkész szomorú
helyzetét ecsetelte s a háziasszony könybelábadt szemekkel 3 ara-
nyat nyomott ezen szegény lelkész részére kezébe. Mikor pedig
Löw ezt a jelenetet Neuendettelsauban, hol haza utazásakor szin-
tén megfordult, elbeszélte, az adományt egy kedves diakonissza
nővér egy ezüst tallérral megtoldotta. — Junius végén a szerkesztőt
látogatta meg a szász-altenburgi főegylet jegyzője Schmutzler
altenburgi lelkész, hogy meggyőződést szerezzen Ágfalva nagy
filiájának Sopronbámfalvának siralmas helyzetéről, mely filiának
anyásitása az ottani szociális viszonyok miatt égető szükség, mit
azonban templom és paplak építésnek kell okvetlenül megelőznie.
Ezen kedves vendég meghívása folytán ez év október havában
részt veszek nevezett főegylet közgyűlésén, hol szintén előadást
tartok hazai egyházunk helyzetéről. — Okvetlen szükséges, hogy

hazai egyházunk a Gusztáv Adolf-egylet augsburgi közgyűlésén is képviselve legyen. Ezen testvéri sürűbb érintkezés lenne a legméltóbb felelet az olyan vak tudatlanságból, vagy elfogult rosakaratból folyó megtámadtásra, miben az áldott G. A. egylet a magyar delegációban ezidén gróf Battyányi Tivadar orsz. képviselőtől részesült. Vajjon mikor a választásnál a protestáns szavazókra szüksége van, — akkor is így gyalázza-e egyik legnagyobb jöltevőnk, a Gusztáv Adolf-egyletet?

— **A jótékony asszonyok intézete** Pozsonyban már 25 év óta gyakorolja mint szervezett egyesület a keresztény jótékonyosság erényét. Ezen idő alatt az intézet 1865 öltözetet és 3515 pár láb-belit osztott szét, s szegények segélyezésére 7942 K 72 fillért, konfirmandusok felruházására pedig 3463 K 16 fillért fordított. A 25 év alatt kiosztott segélyek értéke összesen 53483 K 46 f., míg az intézet tőkevagyonáa ugyanezen idő alatt 9433 K 43 f.-re nőtt. Mint látjuk, Isten gazdag áldása nyugszik ezen zajtalanúl, de annál nagyobb szeretettel működő intézeten.

— **Agfalván** június 24.-én volt az új egyházfelügyelőnek, Stark Lajos soproni birtokosnak ünnepélyes beiktatása. Emelte az ünnep jelentőségét, hogy a helyi lelkész ez alkalommal *5 áttérő katolikus ifjút vett fel ünnepélyesen egyházunkba.*

— **Barcs** augusztus 20.-án ünnepli a nagy áldozat árán szerzett s felépített új iskola s imaház felszentelését. Ez az örömműnnep persze egyuttal nagy gondot is okoz az ottani áttért hiveknek, mivel a házvételből s építkezésből nagy adósság marad rajtuk. Igyekezzenek gyülekezeteink s gyámintézeteink a barcsi imaház felszentelése alkalmából *rendkívüli adományokkal* oda hatni, hogy ottani hiveink gondja minél kisebb, szent öröme pedig annál nagyobb lehessen.

Külföld.

— **A rajnai misszió** (Rheinische Mission) Barmen székhelyvel, egyike Németország legvirágzóbb evang. misszióinak. Az 1905-ről nemrég közzétett jelentés alapján ezen misszióról a következő fontosabb ádatokat közöljük: A rajnai misszió Afrika délnyugati vidékén, a keletindiai holland birtokokon, Kinában és Uj-Guineában dolgozik. Főállomásainak száma tavaly 11 új állomással 117-re szaporodott. A szaporodásból Afrikára 3, Borneóra 1, Szumatrára 4 s Niaszra 3 állomás esik. Az egyesület szolgálatában álló hittérítők száma 170, kiknek 22 diakonissza segédkezik, összesen tehát 192. Azonkívül van az egyesületnek a benszülöttek közül 32 lelkésze és 579 tanítója. Tavaly a hittérítők a pogányok és mohamedánusok közül 4792 lelket kereszteltek, mi által az ezen misszió gondozása alatt álló pogány keresztények száma 106760-ra emelkedett. Az évi bevétel 847148 márka volt; de az egyesület száradása a nagy befektetések folytán, ezen tekintélyes összeg dacára 125387 márka *hiánnyal* zárult. — Itt említjük meg, hogy Spiecker misszió felügyelő, ki ez év elején a rajnai misszió dél afrikai állomásait meglátogatta, Okombahe állomáson dysentériában halálosan megbetegedett, de az Ur segítségével újra felgyógyult.

— **Uganda** Afrika belsejében nemsokára keresztény ország lesz. Az anglikán egyház ugandai hittérítői 1905 ben ismét 4355 pogányt kereszteltek meg, miáltal az ottani evangélikus keresztények száma 56957-re emelkedett. Az ugandai evang. misszióiskolákat 25263 tanuló látogatja.

— **Koreában** az evang. misszió még csak 20 év óta működik, de azért máris szép eredményt ért el. Csaknem 300 kisebb s nagyobb evang. gyülekezet van már az országban, 40000 taggal, kik közül 16233 már az urvacora élvezésére is fel van jogosítva. Az elmúlt évben, az orosz-japán háboru okozta izgalmak dacára mégis 2400 pogányt lehetett az egyházba felvenni. A keresztények az istentiszteleteket a háboru alatt is buzgón látogatták, a veszedelmek között örömmel tették vallást hitükről s nagy áldozatkészéget tanusítottak az üldözöttek és sebesültek iránt.

— **A Kína-belföldi misszió** nemrég elhunyt nagynevű alapítójáról Taylor Hudsonról mondják, hogy bár ő soha senkitől sem kért missziói adományt, mégis többet biztak reá, mint bármely más missziói munkásra. Ötven éves missziói tevékenysége alatt csaknem 24 millió korona misszióadományt vett kézhez. Taylor ajkairól körülbelől 50000 kínai hallotta az Evangéliumot s missziójában az utolsó 5 év alatt csaknem 6000 kínait kereszteltek meg. Jelenleg 12 tartományban több mint 12000 urvacsorára jogosult kínai egyháztagja van a Kína-belföldi missziónak, kiket 200 főállomáson 825 hittérítő és missziói nővér gondoz. A ben-szülött segítők száma 1152.

— **Az angol államegyház** köreiben, hol pedig mint ismeretes sokan kokettiroznak a pápával, újabban nagy az elkeseredés amiatt, hogy a római egyház az anglikán egyházi keresztelés érvényességét sem akarja elismerni, mert a spanyol király nejét, Battenberg Ena hercegnőt a római hitre térése alkalmával újból megkeresztelték. Ez a hercegnő egyébként egyedüli a maga nemében, mert háromszor van megkeresztelve. Először mint gyermeket a presbyteriánus egyházban keresztelték meg, másodszer mikor az anglikán egyházba tért át s harmadszor mikor protestáns hitének elárulása s megtagadása után, a pápai egyházhoz csatlakozott. Tudvalévő, hogy ez a hercegnő esküvője alkalmával egy borzasztó bombamerényletnek csaknem áldozatul esett.

Nyugtázás.

Junius és julius hónapokban a következő kegyes adományokat vettük:

1. **A Lipcsei Misszió** részére: *A somogyi egyházmegye* gyülekezeteinek külföldi offertóriumát (u. m. Porrog-Szt.-Király 4 K., Vése 4 K., Iharos-Berény 5 K. 51 f., Gyékényes 1 K. 52 f., Nemes-Patró 4 K. 30 f., Sand 1 K., Nagy-Kanizsa 1 K. 70 f.) 22 K. 03 f. Hütter Zs. lelkész közvetítésével, *Műr Gáspár* adománya Ráckozár, fia konfirmálása emlékére Wagner A. lelkész által 10 K., Szentandrás offertóriuma, a ker. pénztár utján 1 K. 98 f., Celdömölk, konfirmandusok adománya 4 K. 60 f., a lutheránus misszió Ágfalván tartott 200 éves emlékünnepe befolyt offertórium 35 K. 05 f., D. K. Bd. 8 K., *összesen 81 K. 66 f.* Az ideai gyűjtés főösszege: **431 K. 97 f.**

2. **Barcs** részére: I. F. Hamburg 2 K 45 f., Mihalovics Samu lk. Bér 1 K. 25 f., *összesen 3 K. 70 f.* Eddigi főösszeg: **17 K. 70 f.**

3. **Zalaegerszeg** részére I. F. Hamburg 3 K. 63 f.

További adományokat is hálásan fogad, nyugtáz és továbbit a *Szerkesztőség.*

Ü z e n e t e k.

Többeknek. A »Missziói hírek« című rovatot, ezen számtól kezdve, sok oldalról jött kívánságra, »Egyházi szemle« cím alá helyeztem. Mivel egyházunknak nincs ezidő szerint más közlönye, hol fontos egyházi kérdéseket, minden melléktekintettől *függetlenül* tárgyalhatnánk, szívesen felajánlom erre a célra ezen rovatot, mely annál élénkebb lesz, minél többen irnak bele. Irányelveink, melyek szerint a cikkek irandók, ismeretesek. — **Gy. F. Pápa.** Hálásan köszönöm lapomnak a „H. K.“-ben való szíves ajánlását. Bár csak meg lenne a kívánatos hatása. — **V. Gy. Vönöck.** Esperességi belmissziói egyletünk alapszabályait megküldtem. Talán sikerül egyet a kemenesaljai esperességben is létesíteni. Akkor szövethetve, ez a két esp. belm. egylet magját képezhetné a dunántúli egyházkerületi ág. h. ev. belmissziói egyletnek. — **K. Zs. Réti.** Azt írja: »Sajnálattal értesültem, hogy a »M. L.« nem részesül abban a támogatásban . . . mely fennállását biztosítaná. A téli félévre reményem legkevesebb 5 előfizetőt gyülekezeteemben tudok szerezni. Ha a fennállást óhajtó kartársak ugyanezt tennék, azt hiszem legyőzhetnénk a kezdet nehézségeit s megvethetnénk a jövőnek alapját.« Meg bizony, kivált ha nagy magyar gyülekezeteink lelkeszei is úgy tennének mint Ön, egy 456 lelket számláló kis nyáj buzgó pásztora. De ezt alig merjük remélni. Örülünk s lapunk virágoznék, ha legalább magok a lelkeszek, felügyelők s tanítványaik előfizetnének. A pozsonyi diakonissza-házra jelzett offertórium-rész még nem érkezett hozzám. — **I. F. Hamburg.** Valóban megható, hogy Ön még onnan a távol idegenből is, fáradtsággal szerzett filléreiből rendes előfizetésén felül 2 márkát küld az anyagi nehézséggel küzdő »M. L.« segélyezésére. S e mellett Barcs és Zalaegerszeg szegény ev. gyülekezeteire is örömmel áldoz. Tette Márk 12, 41—44-re emlékeztet és megszegyenit. Isten áldása kísérelje ott s vezérelje majdan haza kedvesei körébe. — **R. F. Lőcse.** A szeptesi lelkészegylet megrendelését vettem s a lapot cimedre megindítottam. Üdvözet! — **H. V. Felsőrakonca.** Igaza van: »Tagadhatlan, nagy az indolencia is; mert éppen azok, kik tehetnék . . . nem pártolják a jó ügyet, — soknál azonban nem telik.« De ha az előfizetők jegyzékébe tekintek, éppen az *utóbbiak* nevével találkozom leginkább, kiknek bizony nehezükre esik, de azért mégis erejükön felül is, áldoznak a szent ügy oltárán. I. Tim. 6, 9—10. — **M. R. Sand.** Hátralékos nincs; előfizetésed ez év végeig rendben. Nem találkozunk Barcon? — **D. K. B—d.** Köszönöm s elismerem a lapra küldött rendkívüli fentartási járulék vételét. Sajnálom, hogy az őszszel nem jöhetek B.-ra, hogy személyesen megismerkedhetnénk. — **Z. J. Németjářfalu.** A jövő szám részére igen kérem a jelzett cikket. Nagyon helyén való lesz. Bizony mindnyájan végtelenül sajnáltuk, hogy ama feledhetetlen szép napokat nem tölthette testvéri körünkben. De hát: Ember tervez, Isten végez. — **K. J. Nyustya.** Régi barátsággal s diákkori meg nem változott szeretettel viszonzom szíves üdvözlétedet. Hol van Sz. A.? Nem tudathatnád velem? — **B. G. Pápa.** Köszönöm szíves figyelmedet. — **W. G. A. Ujverbász.** Kérlek, írj majd a nevezett áttérési mozgalomról az új iskola feiszentelése után, lapom részére kimerítő tudósítást. Az 1907. évi *Gotthold-naptár* gazdag tartalommal és szép kiállításban már október elején megjelenik.

Féléves előfizetőimet az előfizetés megújítására, a hátralékosokat pedig a hátralék beküldésére kérem. Szerkesztő.